

Güvenlik Politikası Konsepti ve Örnek Olay Olarak Çin Halk Cumhuriyeti'nin Üçüncü Cephe Stratejisi

Mehmet Erkan KILLIOĞLU*

Öz: 1648 yılında Westphalia uluslararası sistemi, Ulus Devlet nosyonunun uluslararası sisteme takdiminden bu yana ulus devletler uluslararası sistemin önemli bileşenlerinden birisi olmuştur. Teoride her biri bağımsız ve kendi ülkesinde tek hâkim, egemen olan bu devletlerin birbirileri ile olan ilişkilerini düzenleme ihtiyacı Milletlerarası Hukuk'un gelişmesi ile sonuçlanmıştır. Ancak milletlerarası hukuk sisteminde ceza hukukunda olduğu gibi bir suç ve ceza ilişkisi yoktur. Uluslararası Ceza Mahkemesi veya BM gibi uluslararası kuruluşların karar ve yaptırımları devletler tarafından, nadir tanımlanmış olan suçlar dışında, daha ziyade bir tavsiye kararı niteliğinde kabul edilmektedir. Buna da suç olarak görülen fiile karşılık gelen bir cezanın olmaması veya bu cezanın infazını uygulayacak bir merkezi otoritenin olmaması sebep olmuştur. Bu durumun uluslararası ilişkiler alanına yansımaları Realizm'le olmuştur. Realizm taraftarı düşünürlerin teorilerini inşa ederken kendilerine ilham veren ve yol gösteren de uluslararası sistemi düzenleyecek bir otoritenin eksikliği sebebiyle, anarşik bir uluslararası ortamın var olduğu düşüncesidir. Ancak buradaki anarşik ortam tanımını denetim ve yaptırım eksikliği olarak okumak daha doğru olacaktır. Çünkü anarşik ortamla kastedilen kusursuz bir kaos ortamı değildir. Bu anarşik ortam tasavvuru Realistlerin de savunduğu üzere, güç dengesi, kendini güvende tutma ve beka konularının sistem içinde bir dönem ön plana çıkmasına sebep olmuştur. Bu düşüncelerin ve endişelerin sonucunda ise durumuna cevap olarak güvenlik teorileri ve yaklaşımları soruna çözüm iddiasıyla ortaya çıkmıştır. İşte bu çalışmada klasik güvenlikçi yaklaşımlardan bahsedilecek ve konuyu örneklendirmek adına da Çin Halk Cumhuriyeti'nin kuruluşunu takiben geliştirdiği güvenlikçi yaklaşımlardan birisi olan Üçüncü Cephe konsepti üzerinde durulacaktır.

Anahtar Sözcükler: *Güvenlik, Çin Halk Cumhuriyeti, Mao, Üçüncü Cephe*

Concept of Security Policy and China's Third Front Strategy as A Case Study

---

* Doktor, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, E-posta: mehmeterkan@comu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-3146-2609. Makale Gönderim Tarihi: 20 Ocak 2022; Makale Kabul Tarihi: 19 Nisan 2022.

Önerilen Atıf: Killoğlu, M. E., (2022). Güvenlik Politikası Konsepti ve Örnek Olay Olarak Çin Halk Cumhuriyeti'nin Üçüncü Cephe Stratejisi, *Doğu Asya Araştırmaları Dergisi*, 5(10), s.81-103.

Abstract: Since the introduction of the Westphalian Nation State notion to the international system in 1648, nation-states have become one of the important components of the international system. The need to regulate the relations between the states has resulted in the development of International Law. However, in the international law, there is no formal crime and punishment relationship. International Criminal Courts or United Nations decisions or sanctions are accepted by states as a recommendation, except for rarely defined crimes. The reason for this is the lack of a punishment corresponding to the act, or the absence of a central authority to enforce the international law. The reflection of this situation on international relations realm was the Realist Theory. The idea that an anarchic international environment exists due to the lack of an authority to regulate the international system is what inspires and guides thinkers who advocates Realist Theory. However, it would be more accurate to understand the definition of anarchic environment in international realm as a lack of central authority and control. This conception of anarchic environment has led the states to protect their vital interests in the international system by the balance of power. As a result of these thoughts, different security theories and approaches have emerged. In this study, classical security approaches will be mentioned and in order to exemplify the subject, the concept of the China's security strategy in 60's, the Third Front, will be discussed.

Keywords: *Security, Peoples Republic of China, Mao, Third Front.*

Giriş

Güvenlik kavramı, kuruluşundan itibaren Uluslararası İlişkiler çalışmalarının içinde bir alt disiplin olarak yer almıştır. Kavram, Birinci Dünya Savaşı sonrasında Stratejik Araştırmalar adıyla ayrı bir çalışma alanı olmuştur. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra bu alandaki çalışmalar çoğalmaya başlamıştır. Uluslararası İlişkiler alanındaki mevcut teorilerin yönlendirmesi ile Güvenlik Çalışmaları, mevcut dönemin etkili teorilerine uyumlu bir seyir izlemeye meyilli olmuştur. Durumu örnekle açıklamak gerekirse; İdealizm, Liberalizm teorisinin hâkim olduğu dönemle, Realizm/Neorealizm akımların etkili olduğu dönemdeki güvenlik çalışmalarının teorileri ve çalışma alanının kapsamı ve içeriği farklılık göstermiştir. Bu yüzden Liberal akımların uluslararası siyasette etkin olduğu dönemde Güvenlik kavramı birey güvenliğini önemseyen "Ortak Güvenlik" kavramıyla açıklanırken; Realist akımın hâkim olduğu dönemde maddi güvenlik odaklı ve

devleti teorisinin merkezine koyan “Ulusal Güvenlik” kavramı ile açıklanma eğiliminde olunmuştur (McSweeney, 1999: 28).

Güvenlik Çalışmalarının kapsamına salgın hastalıklar, çevre kirliliği, uluslararası organize suçlar gibi yeni güvenlik tehditleri ile kitle imha silahları ve devletlerarası silahlı çatışmalar gibi geleneksel güvenlik sorunları girmektedir. Tüm bu sayılanlar çerçevesinde Güvenlik Çalışmalarının temel konusunun devletlerin varlığına ve bekasına yönelen tehditlerle mücadele olduğu konusunda bir uzlaşma ortaya çıkmıştır (Collins, 2007: 1-10). Sonuç olarak Güvenlik dendiği zaman temel değerlere yönelen tehditlerden muaf olma hali kastedilmektedir (Buzan, 1983; Baylis, 2001). Yine de güvenlik teriminin anlamı ve tarifi konusunda tam bir uzlaşmaya ulaşılamamıştır ve ihtilaflar giderilememiştir. Çünkü güvenlik konusunun “bireysel”, “ulusal” veya “uluslararası” düzeylerden hangisinde ele alınacağı konusunda görüş ayrılıkları sürmektedir (Baylis, 2001). Geleneksel olarak, devlet güvenliği sağlanması beklenen ve referans olarak alınan bir tüzel kişiliktir. Devletin güvenliği denildiği zaman geleneksel olarak askeri tedbirler ve girişimler ilk önce akla gelmektedir (Collins, 2007). Bu yüzden bu konu üzerinde çalışan ve konuya ulusal veya uluslararası perspektiften yaklaşan pek çok teorisyen güvenliği, ulus/devletin tehditlerden, saldırılardan ve müdahalelerden korumak olarak tarif etmeyi tercih etmiştir (Bellamy, 1981; Buzan, 1983; Ullman, 1983; Luciani, 1989). Bu görüşe muhalif olan grup ise devlet ve onun ulusundan ziyade bireyleri muhatap alma taraftarı olmuştur (Booth, 1991; Hough, 2004). Günümüz Güvenlik Çalışmalarında birbirinden farklı yaklaşımlar konuyu açıklamada kullanılmaktadır. Bu yaklaşımlardan Realizm/Neorealizm ve Neo-liberal Kuramsalcılık hakkında bilgi verilecek ve örnek olay olarak verilen konunun teorik altyapısı hazırlanacaktır.

Güvenlik kavramının irdelendiği bu çalışmayı ortaya koyarken takip edilen metodoloji şu şekildedir; önce Güvenlik kavramı açıklanmış, daha sonra da Çin Halk Cumhuriyeti’nin (ÇHC) kendisini ciddi bir tehdit altında gördüğu bir dönemde geliştirdiği Üçüncü Cephe konseptinden yola çıkılarak konu örneklendirilmiştir. Bu sayede Çin Halk Cumhuriyeti’nin 1950’li yılların sonu ile 1970’lerin başı arasında kalan dönemde izlediği dış politika ve güvenlik politikaları üzerinden ülkenin geçirmiş olduğu değişime de dikkat çekilmeye çalışılmıştır.

Çalışmayı ortaya çıkarırken Giriş kısmından sonraki bölümde okuyucuyu konuya hazırlamak için Güvenlik kavramına açıklık getirilmiş, bu konuda çalışmış uzmanların ve bilinen isimlerin konu ile ilgili düşünceleri okuyucu ile paylaşılmıştır. Bu kapsamda Güvenlik kavramının gelişimi ve izlediği tarihi seyir de kısaca aktarılmaya çalışılmıştır. Tüm bu formel bilgi aktarımı ile amaçlanan konunun teorik çerçevesinin okuyucunun zihninde belirginleşmesi ve şekillenmesini sağlamaktır. Bu bilgi aktarımı kısmını örnek olay olarak Çin Halk Cumhuriyeti'nin Üçüncü Cephe konsepti/stratejisinin irdelendiği kısım izlemektedir. En son olarak ise tüm bu aktarılan bilgilerden elde edilenler sonuç bölümünde tartışılmıştır. Konu ile ilgili birincil ve ikincil kaynaklar çalışmada bir arada kullanılmıştır. Bu amaçla literatür taraması yapılmış ve Güvenlik konusunda çalışma yapan isimlerin çalışmaları incelenmiş ve çalışmanın ortaya çıkmasında kullanılmıştır. Üçüncü Cephe konusunda özellikle İngilizce kaynaklar kullanılmıştır. Bunun da temel sebebi bu konunun Çin'de hala herkesçe bilinen bir sır olmasıdır.

Güvenlik Kavramı ve Güvenlik Anlayışının Dönüşümü

Uluslararası İlişkiler teorisi ve söyleminde Güvenlik kavramı ile atıfta bulunulan terim ile gündelik hayatta kullanılan terim arasında anlam ve kapsam açısından farklılıklar bulunmaktadır. Gündelik hayattaki kullanımında güvenlikle kast edilen sosyal güvenlik ve bireylerin fiziksel güvenlikleridir. Uluslararası siyasette bu terimle ifade edilen ise büyük ölçüde güç politikaları ve onunla irtibatlı olaylardır (Lamborn ve Lepgold, 2003: 225). Bu anlayışta güvenlik devletin bekasıyla ilgilidir ve bu beka durumuna yönelmiş ciddi bir tehdidin varlığı söz konusudur. Bu yüzden bu materyal ağırlıklı güvenlik anlayışı, tehdidin bertaraf edilmesi adına, kuvvet kullanımı da dâhil olağanüstü tedbirlerin alınmasını meşru görür (Buzan, Waeber ve De Wilde, 1998: 21). Çünkü devletlere, dünya tarihi boyunca güvenlik sağlama rolü öncelikli amaç ve ödev olarak verilmiştir. Bu yüzden devletler güç olgusuna önem vermiş ve bunu, devletin varlığının korunmasının öncelikli şartı, "raison d'état" olarak görmüşlerdir. Devletlerin güvenliklerini sağlamaları varlıklarını sürdürmeleri için bir zorunluluktur. Bunu aynı zamanda doğal hakları olarak görmektedirler. Bu anlayış sebebiyle devletin kendisine yönelen bir tehdide karşı güç kullanma ve savaşa başvurma hakkı olduğu düşüncesi kurumsallaşmış ve tüm uluslararası aktörlerce de kabul edilir hale gelmiştir.

Güvenlik kavramı insan hayatının her alanında var olan ve bireyden başlayarak devlet ve uluslararası siyasete doğru kademeli olarak yükselen bir durumdur. Güvenlik durumunun ortaya çıkması ve belirginleşmesinde etkili olan önemli bileşenlerden biri de “Tehdit” olgusudur. Tehdit; bir devlet, toplum ya da bireyin varlığı ve bekasına veya bu sayılan kendine has değerlerine yönelik istenmeyen durumlar doğurabilecek olaylar ya da olgular olarak ifade edilebilir (Hough, 2004: 19). Tehdit kavramını belirginleştiren durum ise bir taraftan gerçek olgu ve olaylara dayanması diğer taraftan tehdit algısı ve tahminlerini de bu denkleme dâhil etmesidir (Wolfers, 1962: 150). Tehdidin algı ve tahmin boyutu, gerçek olmayan ya da gerçekleşme ihtimali çok az olan durumların da tehdit denklemine eklenmesine sebep olabilir. Bu da kendisini tehdit altında hisseden aktörün etrafındaki tüm durumları tehdit olarak kabul etmesine ve her şeyi güvenikleştirmesine sebep olabilmektedir (Dedeoğlu, 2008: 22-23).

Güvenlik durumunu ortaya çıkaran tehdit olgusunu açıkladıktan sonra konusuna dönmek ve Güvenliğin sözlük anlamına bakmak uygun olacaktır. Sözlük anlamı olarak Güvenlik; korku ve tehlikeden uzak olma hali olarak açıklandığı ve tarif edildiğini görülmektedir.¹ Güvenlik kavramına açıklık getirmeye çalışan isimlerden birisi olan Ian Bellamy güvenlik durumunu savaş yapmama, savaştan bağımsız olma hali olarak tanımlamıştır (Bellamy, 1981: 100-105). Yine Güvenlik Çalışmaları alanının bir diğer önemli ismi olan Arnold Wolfers da güvenlik halini mevcut değerlere karşı bir tehdidin olmaması, yine bu değerlere bir saldırı olması endişesinden emin olma hali olarak tarif etmektedir (Buzan, 1991: 17).

Siyaset ve jeopolitik terminoloji de ise Güvenlik; insan ve toplum hayatına yönelen tehdit ve risklerin kontrol altına alınması ya da izale edilmesi olarak tarif edilmekte ve anlaşılmaktadır. Ancak bu tanımlamada bilimsel hassasiyetten ziyade siyasi veya ideolojik bir hassasiyet etkili olabilmektedir. Bu konuya dikkati çeken düşünürlerden birisi olan David Baldwin’e göre Güvenlik kavramına yeni tanımlar veya açıklamalar getirme çabası, son yıllarda uluslararası ilişkiler çalışmalarında bir trend, hatta endüstri halini almıştır. Bununla birlikte, bu gibi çabaların büyük bir kısmındaki ana motivasyon kaynağı, güvenlik kavramı ile değil de ulus devletin kendi siyasi vizyon veya yaklaşımlarının dönemin şartlarına göre yeniden

¹ Güvenlik sözlük anlamı olarak; tehlike bulunmaması hali, tehlikeden emin ve rahat olma hali şeklinde tanımlanabilir (Karabulut, 2009: 3).

tarif edilmesinin bir mecburiyet olarak algılanmaya başlanmasıdır. Kavramın revizyonu faaliyeti kapsamında teoriyi oluşturan konu başlıklarına askeri tehditlere karşı geleneksel güvenlik yaklaşımına ek olarak insan hakları, ekonomik ve çevresel sorunlar, uyuşturucu madde kaçakçılığı, salgın hastalıklar, yasadışı göç ve insan kaçakçılığı gibi konular da eklenmektedir (Karabulut, 2009: 3-4; Hough, 2004: 19). Bu yüzden Güvenlik durumu André Comte-Sponville'in de vurguladığı üzere, ulaşılabilecek bir amaç veya kesin bir durum değildir. Bundan daha çok, her zaman süregidecek ve bitmeyecek bir "savaş" halidir (Bal, 2001: 21-23). Bu açıklamadan da anlaşılacağı üzere güvenliğin fiziksel ve psikolojik yönleri olduğu söylenebilir.

Güvenliğin fiziksel yanına ek olarak psikolojik boyutu olduğu yukarıda ifade edilmiştir. Bu psikolojik boyut daha ziyade soyut olgularla ilgilendiği için fiziksel saldırı veya maddi tehdit gibi somut olguları bünyesinde barındırmayabilir. Devletin ülkesini ve onun halkının güvende olması hem soyut hem de somut yönleri olan bir olgu olarak belirginleşmektedir. Tüm bu sayılanların da etkisiyle Güvenlik kavramı ve politika alanına uygulanması, fiiliyatta güvensizlik sebeplerinin ortadan kaldırılması halini almaktadır. Kısaca bu durum, güvensizlik durumlarının devletler veya diğer aktörler tarafından tehdit olarak görülmesini beraberinde getirmektedir. Klasik Güvenlik anlayışında güvenliğin daha ziyade fiziksel boyutu öne çıkarıldığı için, genel kabul gören yaklaşım devletlerin kendilerini, toplumlarını ve ülkelerini başka devletlerin saldırıları ve tehditlerinden uzak tutması olmuştur (Erhan, 2002: 68). Bu noktada konuyu daha berraklaşması adına Güvenlik kavramına etki eden ve çalışmanın önceki kısımlarında değinilen Realizm/Neorealizm ve Neoliberal Kurumsalcılık yaklaşımlarına değinmek uygun olacaktır.

Güvenlik Anlayışının Tarihi Gelişimine Etki Eden Yaklaşımlar: Realizm/Neorealizm ve Neoliberal Kurumsalcılık

Realizm, uluslararası ilişkilerin ilk ortaya çıkışından itibaren hâkim olan teorilerden biri olmuştur. Devletçilik, Realizm'in merkezinde yer alan düşüncelerdendir. Bu yaklaşımda devlet, güvenliğin tek kaynağı olarak kabul edilmektedir. Bu yüzden de devlete ve onun uluslararası siyasetteki rolüne kısaca değinmek gerekecektir:

Devlet kavramına anlam kazandıran isimler arasında Machiavelli, Bodin, Hobbes ve Hegel ismi ilk akla gelen düşünürlerdir. Çünkü devlet pratik ve teorik tehditlerle karşı karşıyadır. Realist teori açısından devlet bağımsız, coğrafi olarak belirli bir alanda bulunan siyasi bir tüzel kişiliktir ve güce susamış bir varlıktır. Devletin temel belirleyici unsurları: ülkesi, yerleşik nüfusu, hükümeti ve diğer devletlerle ilişki geliştirme kapasitesi, kanun ve düzen sağlama gücü, sosyal ve ekonomik refah sağlama vaadi ve insan haklarının korunması gibi konulardır (Hannum, 1992: 15-16). Yine de bu tanımlama çabalarına rağmen devletin genel kabul gören bir tanımı da yoktur, aynen güvenlik kavramında olduğu gibi. En yaygın kabul gören tanımlardan biri ise Max Weber'e aittir (Giddens, 1987: 18).

Yukarıda da ifade edildiği üzere devlet, Realist teoriye göre güvenliğin tek ve en önemli kaynağıdır. 1648 yılında, Kıta Avrupası'nda Otuz Yıl Savaşları'nı sona erdiren Westphalia Antlaşması'nın imzalanmasından bu yana devletler, uluslararası sistemdeki ana aktörler olarak kabul edilmektedir. Machiavelli, Hobbes ve Rousseau gibi düşünürler uluslararası sistemi vahşi bir rekabet ortamı olarak görme eğiliminde olmuşlardır. Devletler bu acımasız rekabet ortamında diğer devletlerin hilafına kendi çıkarlarını azamileştirmeye çalışmaktadırlar (Baylis, 2001: 253-276).

Realist teori güvenlik kavramı kapsamında; uluslararası sistemin yapısını, materyalist, anarşik ve kendi kendine yeterli olmanın önemli olduğu bir sistem olarak tanımlamıştır. Liberal teori ise uluslararası sistemi sosyal ve dinamik bir sistem olarak tanımlar. Realizm güç biriktirmeyi yüceltirken, Liberal teori entegrasyonu ön plana çıkarır. Realizm, temel olarak uluslararası sistemin anarşik bir yapıda olduğu noktasına vurgu yapmış, devletlerin bu anarşik ortamda var olmaya çalıştığını savunmuştur. Bu yüzden de öncelikli hedefin beka olduğu ve bunu da ancak güç biriktirmeyle ve güç politikaları uygulamakla başarabileceklerini savunmuştur. Bu anlayışta devlet, sadece realist teorinin değil, güvenlik çalışmalarının da merkezinde yer almaktadır. Patrick Morgan'a göre, Realist anlayışta üniter aktör olan devletler güven içinde değillerdir, güven arayışına girerler ve güvenliklerini sağlamak ve sürdürmek için birbirleri ile rekabete girerler. Ancak bu rekabet devletlere aradıkları güvenliği sağlamaz aksine onları daha güvensiz bir duruma doğru götürebilir (Morgan, 2007: 18). Bu yüzden devlete yönelen askeri ya da gayri askeri tehditlerin askeri önlemlerle çözülmesini öngören geleneksel güvenlik teorisi, akademik veya

askeri çevrelerde hala kabul görmektedir. Ancak, devletin güvenlik çalışmalarındaki hâkim ve ayrıcalıklı konumu ve ulusal güvenlik kavramının hâkim konumunun sürdürülmesi zorlaşmaktadır. Çünkü geleneksel güvenlik teorisine yönelen meydan okumalar ortaya çıkmıştır. McSweeney'e göre bu meydan okumalar; devletler arasında güçlenen karşılıklı bağımlılık olgusu, devlet içindeki etnik grupların rekabeti ve diğer kurumsal organizasyonlardır (McSweeney, 1999: 4).

Neoliberal Kurumsalcılık pek çok teorisyen tarafından Realist ve Neorealist teoriye karşı ciddi bir tehdit olarak görülmektedir. Neoliberalizm'in bu versiyonu 1940 ve 1950'li yıllarda entegrasyon teorileri bünyesinde ortaya çıkmıştır (Lamy, 2001: 182-199). Bu yaklaşım 1960'lı yıllarda bölgesel entegrasyon çalışmaları var olmaya devam etmiştir. Liberal kuramsalcı düşüncenin üçüncü safhası ise 1970'li yıllarda ortaya çıkmıştır (Keohane ve Nye, 1971). Neoliberal Kurumsalcı teorinin varsayımlarının büyük kısmı Neorealizm'in varsayımları ile uyushmaktadır. Ancak Neorealizm, uluslararası karşılıklı bağımlılık, küreselleşme ve bu değişim ve etkileşimleri yönetmek için kurulan rejimlerin önemini azalttığı eleştirisine muhatap olmaktadır (Baldwin, 1993). Neoliberal Kurumsalcılığın temel çıkarımları:

1. Neoliberal Kurumsalcılık, Realizm gibi devleti uluslararası sistemdeki temel aktör olarak kabul eder ancak bir farkla, devlet bu sistemdeki tek aktör değildir.

2. Devletlerin karşılıklı çıkarları vardır (Lamy, 2001: 182-199).

3. Kurumlar ve rejimler bu sistemde arabulucudur ve önemli güçlerdir ve uluslararası sistemdeki aktörler arasında işbirliğini ve koordinasyonu sağlamaya yardımcı olmak temel görevleridir.

4. Devletlerin ortak çıkarlarının olduğu alanlarda işbirliğinin tesisi daha kolaydır. Bu yüzden bu ekol klasik güç ilişkilerinden ziyade uluslararası siyasi ekonomi, uluslararası çevre sorunları gibi askeri olmayan konularla ilgilidir (Baldwin, 1993).

Sonuç olarak bu teorinin teorisyenlere göre liberal demokrasiler birbirleri ile savaşmaya meyilli değildir. Buna Demokratik Barış Teorisi denilmektedir (Rosato, 2003: 585-602). Neoliberal Kurumsalcılığa göre güvenlik en iyi şekilde işbirliği/karşılıklı bağımlılık ve demokratik barışla sağlanabilir (Lin, 2011: 10). Geleneksel güvenlik paradigması güvenliğin Realist inşasına atıfta

bulunur ve devleti referans olarak alır. Bu yaklaşımda temel odak noktası devletlerarasındaki ilişkiler ve devletlerin dış tehditlere karşı takındıkları tutumdur. Bu görüşe göre devlet güvende ise onun içinde yaşayanlar da güvende olacaktır (Bajpai, 2000). Geleneksel güvenlik uluslararası sistemdeki anarşik güç dengesi, devletlerarasındaki askeri rekabet ve ulus devletin mutlak egemenliği konusuna dayanmaktadır (Owen, 2004: 15-24). Bu yapı jeopolitik caydırıcılık, güç dengesi ve askeri stratejiye odaklanmaktadır (Lin, 2011: 13). Realist perspektif Soğuk Savaş döneminde zirveye çıkmıştır. Bu dönemde ABD ve Sovyetler Birliği birbirleri ile rekabet halindedir. Bu iki devlet ve onların önderliğini yaptığı iki ayrı blok güvenliklerini askeri güçleri ile sağlayabileceğini düşünmüş ve tüm planlamalarını buna göre yapmışlardır.

Klasik Güvenlik Anlayışı Konusunda Örnek Olay: Çin'in Üçüncü Cephe Stratejisi

Çin'in 20. yüzyıl tarihi içinde en az çalışılmış konulardan biri de Mao'nun Üçüncü Cephe adlı güvenlik stratejisidir. Bu oldukça gizli, askeri öncelikli program 1964 yılında başlatılmış ve Çin'in güneybatı ve batı iç kesimlerinde 10 yıl kadar sürmüştür. Zira 1964 yılı sonlarında Çin Halk Cumhuriyeti yönetimi ABD ve Sovyetler Birliği'nden Çin'e bir saldırı olacağı ile ilgili şüpheleri ciddi derecede artmıştır. Takip eden yıllarda Çin sınırında artan Sovyet askeri mevcudiyeti (Sovyet askerlerinin sayısı bir milyona kadar çıkacaktır) Çin'in endişelerini arttırmıştır. Yine bu dönemde Vietnam'da artan ABD askeri gücü de Çin'in endişelenmekte haklı olduğunu düşünmesine katkıda bulunmuş, artan bir şekilde kendisini kuşatılmış olarak hissetmesine yol açmıştır. ABD Hava Kuvvetlerinin Kuzey Vietnam'a yaptığı hava saldırıları ile Çin sınırına yaklaşması da bu algıyı perçinlemiştir. Bu yüzden Çin Halk Cumhuriyeti ülkenin uzak ve geri kalmış batı kesiminin endüstrileştirilmesi için büyük bir proje hazırlamıştır. Bu proje de Üçüncü Cephe veya kısaca Cephe olarak adlandırılmıştır (Meyskens, 2015: 238).

Bu durumla ilgili ortaya konan strateji ve bu konuda yapılan hazırlıklar ise Bu noktada Üçüncü Cephe stratejisi ile ilgili bir dizi soru karşımıza çıkmaktadır. Bu sorular: Üçüncü Cephe nedir; neden uygulamaya konulmuştur; nasıl ilerlemiştir ve projeye ne kadar kaynak tahsis edilmiştir; Maliyet etkin bir strateji midir; arkasında yatan temel düşünce nedir olmaktadır.

Üçüncü Cephe konsepti, merkezi ve batı Çin'deki geniş kapsamlı bir savunma, bilim, sanayi, teknoloji ve ulaştırma altyapısının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi çalışmasına verilen isimdir (Bao, 2019: 443). Bu askeri endişeler taşıyan ve Klasik Güvenlik anlayışının en temel yaklaşımlarını sergileyen program 1964 yılında başlamış ve güneybatı ile batı Çin'in uzak bölgelerinde 10 yıl kadar sürdürülmüştür. Potansiyel çatışma tehditlerinden yola çıkılarak hazırlanan programın ana amacı Çin'in erişime uzak iç kesimlerinde kendi kendine yeterli olabilecek sanayi bölgeleri kurmaktır. Böylelikle olası bir saldırı halinde ülkenin stratejik derinliğinin atırılması amaçlanmıştır (Fan ve Zou, 2021: 2). 1950'li yılların ortalarında Çin hemen hemen her alanda güçsüzdür. Ekonomisi durgunluk içindedir, hatta bazı sektörlerde geriye dahi gitmiştir. Ülke askeri açıdan da güçsüzdür. Bu dönemde yaşanan Kore savaşı ve ülkenin iç sorunlarına ek olarak, o dönemdeki siyasi ortam Mao ve Çin Halk Cumhuriyeti yönetimini güvenlik konusuna daha ciddiyetle yaklaşmaya mecbur bırakmıştır (Mohanty, 1998: 1443).

1962 yılında Çin ciddi bir mali-ekonomik kriz içerisindedir. Ülkenin güvenlik endişeleri de bu dönemde artmaya başlamıştır. Bu ortamda 1963-1964 yıllarında açıklanan Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1965-1970) ülkenin içinde bulunduğu ekonomik krizin aşılması ve ülke içerisindeki hayat standartlarının yükseltilmesi için tüketim malları üreten hafif sanayinin ve tarımın desteklenmesi ve ülkenin sahil bölgesindeki sanayinin kapasitesinin arttırılması öngörülmüştür (Naughton, 1988: 352). Ancak Mao bu planın uygulanmasına karşı çıkmıştır. Mao, 1962 yılı Ekim ayından beri tüm kritik kararlara doğrudan müdahil olmaktadır. Bu kapsamda kendi aklındakiyle uyumadığı için Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planını reddetmiştir. Ona göre o dönemde ülkenin önceliği toplumsal refahı arttırmak değil, varlığını sürdürmesi olmalıdır. Bu yüzden 1950'li yıllardan beri zaman zaman gündeme getirdiği ülkenin üç ana savunma bölgesine bölünmesi ve sanayi vb. planlamaların bu kapsamda yapılması önermesini yenilemiştir (Naughton, 1988: 353).

Mao'nun önerisinde de dile getirdiği Üçüncü Cephe (Sanxian) terimini ilk kez Ocak 1962'de yapılan bir Konferans'ta dönemin Savunma Bakanı ve Mao'nun halefi Lin Bao kullanmıştır. Her ne kadar bu konuşmada Lin Bao'nun kendi düşüncelerini mi ifade ettiği ya da Mao'nun düşüncelerini mi aktardığı tam olarak anlaşılammış olsa da, genel kabul gören yaklaşım Mao'nun düşüncelerini seslendirdiği

yönündedir (Mohanty, 1998: 1443-1454). Çünkü Mao'nun 1956 yılından beri kaleme aldığı mektuplar ve diğer dokümanlar incelendiğinde, bu belgelerde Üçüncü Cephe stratejisinden bahsettiği görülmektedir (Leung ve Kan, 1992: 43-66). Lao'yu takiben aynı yılın Ağustos ayının 17-20'si arasında düzenlenen Çin Komünist Partisi'nin Merkez Komite Toplantısı'nda Mao, Lao'yu tasdik etmiştir. Ülkenin tüm önemli ve büyük sanayi tesislerinin ülkenin kıyı bölgesindeki büyük şehirlerinin etrafında toplandığını bunun da stratejik açıdan önemli bir zafiyeti ortaya çıkardığını, bu durum telafisi ve ülkenin stratejik derinliğinin tesis edilmesi için planlamacıların bir plan hazırlaması ve ülke yönetimin de bu planı hızla hayata geçirmesinin bir zorunluluk olduğunu ifade etmiştir (Guo, 2013: 3). Konuşmasından da anlaşılacağı üzere Mao, Kore Savaşı'ndan sonra bir başka çatışmanın daha gelmekte olduğu kanısına varmıştır. Bunun da sebeplerinden biri Amerikalıların 1964 yılından itibaren Vietnam'daki artan askeri mevcudiyetidir. Mao'ya göre Vietnam'ın bir adım sonrası Çin'dir. Bu yüzden 1964-1971 yılları arasındaki dönemde Mao idaresindeki Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC) yönetimi ülkenin güneybatı ve iç batı kesimine yönelik bir yatırım ve yeniden inşa ve kıyı bölgelerindeki sanayi tesislerini taşıyarak sanayi merkezi kurma programını yürürlüğe sokmuştur. Bu programın amacı büyük ve kendine yeterli bir endüstri merkezinin stratejik rezerv olarak kurulmasıdır. 1964 yılının ilk yarısında başlayan bu programa "Üçüncü Cephe" adı verilmiştir (Lüthi, 2020). Üçüncü Cephe programı ile oluşturulan iç bölgelerdeki dağınık sanayi merkezi bu bölgeleri ekonomik açıdan canlandırmayı hem de olası bir savaş halinde hava saldırısı ile yok edilmesi zor olacak stratejik bir rezerv oluşturulmasını öngörmüştür. Yaklaşan çatışmaya hazırlık için Mao savunma planları hazırlanmasını istemiştir. Bu kapsamda ülkenin üç savunma bölgesi-cepheye ayrılmasını ve buna göre askeri hazırlıkların yapılmasını önermiştir. Bu üç bölge/cephesiz bir savunma hattı olarak düşünülmüştür. Bu kapsamda Birinci Cephe, ülkenin kuzeydoğu bölgesi ve sahil şeridi, İkinci Cephe kıyı kesiminin hemen arkasındaki bölge ile uzak batı bölgesi, Üçüncü Cephe ise merkezi Çin olmuştur (Bao, 2019: 443). Özellikle en korunaklı bölge olduğu düşünülen Üçüncü Cephe bölgesinde olası bir savaş durumunda kullanılmak üzere büyük bir savunma sanayi temelli endüstri kurulmaya çalışılmıştır. Bu yüzden program öncelikli olarak askeri ve güvenlik merkezlidir. Yine bu sebepten dolayıdır ki,

program uzunca bir süre devlet sırrı olarak kalmıştır (Naughton, 1988: 351).

Yukarıda da ifade edildiği üzere, Üçüncü Cephe stratejisinin ekonomik olduğu kadar askeri motivasyon kaynakları da vardır. Bunlardan en önemlisi Chiang Kai-Şhek ve Joseph Stalin'in İkinci Dünya Savaşı'nın ilk dönemlerindeki kötü performanstır. Mao'ya göre her ikisi de ilk başlarda cephe gerisinde güçlü bir sanayi altyapısı oluşturamadıkları için çok zor zamanlar geçirmişlerdir. Başarısız olmalarını sebebi bu sanayi merkezini vaktinde kuramamış olmalarıdır (Meykens, 2020). Uzakdoğu'da artan gerginlik yüzünden Çin'de bu dönemde ABD Donanması desteğindeki Tayvan güçlerinin Çin'in büyük şehirlerine saldıracağı korkusu da hâkimdir. Çünkü ülkenin güneydoğu kıyı savunma sistemi o dönemde büyük devletlerden gelebilecek bir saldırıya karşı koyabilecek kadar güçlü değildir (Guo, 2013: 3).

Çin, 1949 yılında Çin Halk Cumhuriyeti adıyla uluslararası sistemde yerini almıştır (Guo, 2013: 3). Ancak 1950'li yılların başında henüz yeni kurulmuş ve varlığını ilan etmiş olan Çin Halk Cumhuriyeti hemen her açıdan (iktisadi, askeri ve siyasi alanların tümü) zayıftır (Lüthi, 2020; Mohanty, 1998: 1443). Ekonomik durgun içerisinde, hatta yaşanan iç savaş sebebiyle bir hayli de gerilemiştir. Bu yüzden ülke siyasi ve askeri açıdan da istikrarlı değildir (Mohanty, 1998: 1443). Ülke 1960'lı yılların başlarında çoğunlukla tarıma dayalı ekonomisi olan düşük gelirli bir ülkedir. Mao'nun Kültür Devrimi projesi ve tarımda verimi attırmaya yönelik tavsiyelerinin sebep olduğu kıtlık bu durumu daha kötüleştirmiştir. Ülke ekonomisi İleriye Doğru Büyük Sıçrayış ve 1959-1960 yıllarında yaşanan kıtlıkların etkisinden henüz kurtulamamıştır (Fan ve Zou, 2021: 6). Mali kaynağa şiddetle ihtiyacı olan ülke her olasılığı değerlendirmeye çalışmaktadır. Bu kapsamda Sovyetler Birliği'nden de mali yardım talebinde bulunulmuştur. Sovyetler bu talebe olumlu karşılık vermiştir, ancak bir şartla; Sovyetler Birliği'nden alınan ekonomik yardımla ülkenin özellikle kuzey bölgelerindeki demiryolu ağının geliştirilmesini sağlanacaktır ve ülkenin Sovyetler Birliği ile olan bağlantısı güçlendirilecektir. Bu yüzden öncelik kuzeydeki ulaşım ağının iyileştirilmesine verilmiştir. Ancak ülkenin diğer kısımlarının, özellikle de iç kesiminin ulaştırma, iletişim ve sanayi altyapısı gelişmemiş olarak kalmaya devam etmiştir. Ancak 1950'li yılların sonu-1960'ların başında Çin'in Sovyetler Birliği ile olan ilişkileri

bozulmaya başlamıştır (Lüthi, 2020). Bunun da temel sebebi Pekin'in, Sovyetler Birliği'nin rakiplerinden birisi haline gelmesidir. Sosyalizm'in uygulanmasındaki fikir ve görüş ayrılıklarının bu rekabetin kaynağı olduğu iddia edilse de asıl sebebin Mao'nun Çin'i dünya sosyalist hareketinin lideri yapma isteği ve iddiası husumetin kaynağı gibi gözükmemektedir (Meykens, 2020). Bunun sonucunda Çin en önemli müttefikini kaybetmiş ve Komünist-Sosyalist blokta önemli bir çatlak da ortaya çıkmıştır. Bu yüzden iç problemlerin aciliyetine rağmen Mao ve takipçileri güvenlik sorunlarına öncelik tanımıştır. Mao yeni kurulan Çin'in tüm komşuları ile iyi ilişkiler geliştirmesi ve sürdürmesine hemen her yerde vurgu da bulunsa da bu durumun sürdürülebilir olmadığını farkına varmıştır. Bu tutum Mao'nun 1955-65 yılları arasında yaptığı tüm konuşmaları ve yazılarında belirgindir (Ch'en, 1969: 120-121). Bu yüzden 1956 yılında Çin kendisini Sovyet kampından ayırmıştır. Stagflasyon ülke ekonomisinin en büyük problemi ve ülkenin iç kesimleri merkezden kopuktur. Bu sebeple iktisadi açıdan bu bölgelerden ülke ekonomisine bir fayda sağlanamamaktadır (Bloodworth, 1982: 114). Bu amaçla 1964-71 yılları arasında bu bölgeleri dönüştürmeyi de amaç edinen büyük bir yatırım programı başlatılmıştır. Programın iktisadi amacı kendi kendine yeten bir kırsal alan ve sanayi bölgesi yaratmaktır. Bunun sonucunda, ulaşılması zor olduğu için güvende olduğu düşünülen bu bölgede ortaya çıkacak gelişme, Çin'in olası bir siyasi ve askeri rekabet ve mücadele döneminde ülkenin stratejik rezervleri olarak hizmet edecektir. Ülkenin stratejik rezervini geliştirme programı olan Üçüncü Cephe'ye start Kültür Devrimi'nden kısa bir süre önce verilmiştir ama Kültür Devrimi ile eş zamanlı ve koordineli olarak devam ettirilmiştir. Ancak bu iki politika arasında ciddi bir anlayış ve kapsam farkı vardır. Kültür Devrimi iç politik durum ve bunun ortaya çıkardığı, kendi kendine yeterli olacak küçük ölçekli, bölgesel bir yapılanmayı öngörürken Üçüncü Cephe, daha geniş kapsamlı, merkezden idare edilen ve dış tehdidi temel alan bir programdır (Naughton, 1988: 351).

Birinci, İkinci ve Üçüncü Cephe.

Kaynak: Covell Meyskens, There Never Was a Cold War China, Wilson Center, (9 Eylül 2020)²

1966-70 yılları arasındaki Üçüncü Beş Yıllık Plan'daki temel değişikliklerin ki bu değişikliklerin kaynağı bizzat Mao'nun kendisidir, sonucunda sanayi ve tarıma verilen önem yerini temel sanayi dalları ve ülkenin üç ana bölgeye bölünmesi düşüncesine bırakmıştır. Bu kapsamda Üçüncü Cephe'ye ayrılan kaynaklar artırılmıştır (Bao, 2019: 446-447).

Üçüncü Cephe'nin Teşkili

Daha önce de ifade edildiği üzere, Çin'in stratejik açıdan güvenli, batı ve güneybatı Çin'deki uzak bölgelerinde komple bir sanayi sistemi ve altyapısı kurma Üçüncü Cephe Programı'nın ana amacıdır. "Büyük Üçüncü Cephe" veya "Büyük Geri Bölge" Çin'in Sichuan, Yunnan, Guizhou, Gansu ve Qinghai, Ningxia eyaletlerinin tamamını, Hennan, Hubei ve Hunan'ın ise dağlık batı kısmını içine almaktadır.

² <https://www.wilsoncenter.org/blog-post/there-never-was-cold-war-china> , Erişim tarihi: 24 Mayıs 2021

Bu bölge büyük bir sanayi alanı olarak planlanmıştır. Bu devasa hinterlandta sanayi tesisleri ve fabrikalar uzak bölgelere ayrı ayrı serpiştirilmiştir. Çünkü Çin Komünist Partisi yönetimi merkezi planlamacılarına Üçüncü Cephe kapsamında planlanan sanayi tesislerinin dağlık alanlarda, birbirinden uzakta ve gizli bir şekilde yerleştirilmesini, bazı önemli tesislerin ise mağaralara gizlenmesini istemiştir (Central Documentary Office, 1992; Meyskens, 2015: 239). Bu şekilde sadece tesislerin yeri değil programın kendisi de gizli tutulmaya çalışılmıştır. Bu yüzden Çin halkının çoğunun bu stratejiden ve bu kapsamda yapılan çalışmalardan hiç haberi olmamıştır (Meyskens, 2020). Büyük bir gizlilik içinde yürütülmeye çalışılan Üçüncü Cephe projeleri içinde büyük tesisler çoğunluktur. Bu tesislerin de büyük bir kısmı 1920-1940 yılları arasında Çin Komünist Partisi gerillalarının üs olarak kullandığı dağlık alanlar ve Uzun Yürüyüş sırasında kullanılan ikmal noktalarında inşa edilmiştir (Meyskens, 2015: 239). Proje kapsamında üretim kapasitesinin artırılması isteği programın askeri köklerinin varlığına işaret ettiği iddia edilmiştir. Çünkü olası bir hava saldırısında mümkün olan en az zayıatın verilmesi için birbirinden uzağa serpiştirilen tesislerin imalat işini Çin Halk Cumhuriyeti Ordusu yapmıştır.

Stratejik sebep: Üçüncü Cephe konseptine ülkenin tüm kaynaklarının aktarılması ÇHC yönetimin etrafındaki siyasi-politik ortamı oldukça tehditkâr bulmalarına karşı verdiği tepkinin bir sonucudur. Çin, Sovyetler Birliği ile olan ikili ilişkilerin bozulmasından sonra ciddi bir bocalama içerisine girmiş ve kendisini bir dizi dış tehditle yüzleşmiş olarak görmüştür. Süregiden Vietnam Savaşı, 1962 Hindistan-Çin Sınır Savaşı, Tayvan'ın Çin anakarasına saldırı çağrısının hepsi bu dönemde Çin'in yüzleştiği tehditlerdir. Bunun sonucunda merkezi yönetim tarafından 1965 yılında hazırlanan Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın (1965-1970) önceliği savaş hazırlığı olmuştur (Chen, 2003; Tan vd, 2021: 1152).

Askeri kökenine rağmen Üçüncü Cephe'den beklenen bir diğer fayda da ülkenin sanayi altyapısının dengeli dağıtımın sağlanması olmuştur. Çin Halk Cumhuriyeti kurulduğu sırada, ülkenin sömürge geçmişinin de etkisi ile sanayi tesislerinin %70'i kıyı bölgelerinde toplanmıştır. (Birinci Cephe) İç bölgelerdeki sınırlı sanayi altyapısı ise birkaç büyük şehir etrafında yoğunlaşmıştır. Dengeli bir sanayi dağılımı ve buna uygun bir altyapının kurulması ve beklenen büyük savaşa hazırlık amacıyla merkezi hükümet, Birinci ve İkinci Cephe

bölgelerinden ülkenin iç bölgelerinin desteklenmesine karar vermiştir (Tan vd, 2021: 1152).

1960'lı yıllarda Çin'in stratejik planları Sovyetler Birliği ile olan ikili ilişkilerinin bozulması ve 1969 yılında iki ülke sınırında yer alan Amur-Usuri bölgesinde birbirleriyle neredeyse savaşmaları sebebiyle tamamen çökmüştür. Çin kendisini bir anda hiçbir müttefikinin kalmadığı ve Soğuk Savaş döneminin iki büyük gücü ile de savaşın eşiğine geldiği bir konumda bulmuştur. ABD'nin Vietnam'daki artan yığınağına ek olarak Sovyetler Birliği de Çin ile olan sınır bölgesine askeri yığınak yapmaya başlamıştır. Tayvan da bu gelişmelerle eş zamanlı olarak, Çin'i iyice baskı altına almak için, iki ülke arasındaki gerginliği tırmandırma yoluna gitmiştir. Yaşanan gelişmeler sebebiyle etrafındaki tüm olayları birbirleriyle bağlantılı hale getirip, güvenikleştiren ÇHC yönetimi büyük bir savaşın kapıda olduğuna ve buna elinden geldiğince hazırlanması gerektiğine ikna olmuştur (Guo, 2013: 3). Böyle bir durumda ülkenin Pasifik okyanusuna bakan kıyı kesimini denizden gelecek bir saldırıya karşı koruyamayacağını düşündüğü için ana savunma planını ülkenin iç kısımlarına çekilerek yapılacak bir yıpratma ve gerilla savaşı şeklinde kurgulamıştır. Bu sayede savaş ülkenin geneline ve zamana yayılacak ve Batılı güçlerin savaşma isteği ve iradesinin azalması beklenecektir (Naughton, 1988: 386). Böyle bir durumda da ülkenin kıyı kesiminde toplanmış olan sanayisinin elden çıkmaması ve saldırılarda tahrip olmaması için ise ülkenin erişimi zor olan uzak ve sarp iç kısmına taşınması en uygun bir çözüm olarak görülmüştür. Bu kapsamda da 1964-1980 yılları arasında Çin büyük yatırımlar kalemine ayrılan bütçenin %40'unu Üçüncü Cephe projelerinin imalatına harcamıştır. Üçüncü Cephe yaklaşımı kapsamında 1.000 kadar sanayi projesi hayata geçirilmiştir (Meykens, 2015: 238). Cephe, Mao'nun iktidar süresinin neredeyse yarısını kapsamış ve bu dönemde ülkenin sanayileşme çabasının en önemli bileşeni olmuştur.³ Bu durum özellikle 1959-1976 yıllarını kapsayan dönemde oldukça belirgindir (Meyskens, 2015: 239). Öncelikli amaç da savaş hazırlığı olduğundan kıyı bölgelerinden taşınan sanayi tesisleri ve destek altyapısı iç bölgelerdeki sayısı yüzlerle ifade edilen şehir, kasaba ve dağlık alanlara dağıtılmıştır (Tan vd, 2019: 44-51).

³ Mao, Çin'de 1949 yılında iktidara gelmiş ve 27 yıl ülkeyi idare etmiş ve 1976 yılında da ölmüştür. Üçüncü Cephe stratejisinin 1964-1980 yılları arasında uygulandığı göz önünde bulundurulursa iktidarının yarısına yakınında Üçüncü Cephe stratejisi ile ilgilendiği görülebilir (Meyskens, 2015: 239).

Kararın zamanlaması daha doğrusu tetikleyicisi ABD'nin Vietnam'da artan mevcudiyeti olmuştur (Naughton, 1988: 369). O dönemde ABD'nin Vietnam'daki savaşa artan müdahalesi Çin'in güneyini doğrudan tehdit eder hale gelmiştir ve Çin'in ulusal güvenliğe de tehdit oluşturmaya başlamıştır (Guo, 2013: 3). Kore Savaşı'ndaki tecrübelerinden yola çıkan ÇHC, ikinci bir Kore Savaşı tecrübesi daha yaşamamak için gerekli tedbirleri almaya başlamıştır. Ancak Vietnam Çin'in güney yaklaşımında kalmaktadır ve Üçüncü Cephe aslında güneyden gelecek bir tehdiye karşı hazırlık değildir. Üçüncü Cephe, Çin Heartland'ına daha ziyade Pasifik'ten gelecek bir tehdit öngörüsüne göre hazırlanmış bir savunma planıdır. Çin'in güney sınırı hâlihazırda dağlık ve sarp bir arazi olduğundan ve büyük yükseltilerin hemen hepsi Çin tarafında kaldığından dolayı bölge aslında doğal bir savunma hattıdır. Bölge keza Çin'in önemli nüfus merkezlerine de uzaktır. Ancak Çin'in önemli nüfus merkezleri olan Şangay, Pekin-Tianjin ve Shenyang bölgeleri Pasifik'ten gelecek saldırılara açıktır (Naughton, 1988: 369). Çin'in kıyı bölgesi ülke nüfusunun önemli bir kısmını ve ülke sanayinin yarısından fazlasına ev sahipliği yapmaktadır (Blaker, 1973: 219-225). Japonya örneğini göz önünde bulunduran Çin, henüz nükleer silahının olmadığı bu yıllarda ülke nüfusu ve sanayisinin önemli bir kısmını barındıran Pasifik bölgenin, bir çatışma halinde hızlı sonuç almak isteyecek büyük güçlerin yapabileceği sınırlı bir nükleer saldırı için ideal bir hedef olduğunun farkındadır. Bu da bu şehirlerin Çin açısından önemini arttırmaktadır. Bu yüzden Üçüncü Cephe stratejisi alternatif ve korunaklı bir sanayii merkezi kurmaya odaklanmıştır (Naughton, 1988: 369). Ayrıca bu yapı coğrafi yakınlık sebebiyle Çin'in ABD'yi kendisinden uzak tutması ve meşgul etmesi amacıyla Vietnam'a destek sağlamasına da imkân verecektir (Jencks,1982: 62 ve 146). O dönemde Luo Ruiqing, Lin Bao ve Mao'ya nispeten ABD müdahalesi ihtimalini daha fazla ciddiye almış ve bu durum için daha ciddi hazırlıklar yapılmasını gerektiğini savunmuştur (Segal, 1985: 169). Tüm bu sayılan sebepler Çin merkezi hükümetine ülkenin batı kesiminde stratejik derinlik oluşturmanın önemini göstermiştir (Guo, 2013: 3). Bu amaçla hazırlanan Üçüncü Cephe stratejisi Çin'e iki konuda esneklik sağlamaktadır:

1. Çin'in sanayi altyapısı için güvenli bir bölge sağlanması,

2. Vietnam'a, ABD'yi meşgul etmesi için gereken askeri desteğin verilmesini sağlayacak lojistik destek sisteminin ve altyapısının kurulması (Whiting, 1975: 175-194).

Çin bu sayede bir taraftan Vietnam'ı kendi adına ABD ile savaştırırken diğer yandan da ikili ilişkilerinin çoktan bozulduğu Sovyetler Birliği'nin bu duruma müdahil olmasını önlemeye çalışmıştır. Ayrıca Vietnam'la kurulan ilişki Çin'in içine düştüğu yalnızlıktan kurtulmasını da sağlamıştır (Wich, 1973: 297-299; Zagoria, 1967: 42-45). Ancak sertlik yanlısı olan Ruo Vietnam'la değil, Sovyetler Birliği ile yeniden ittifaka gidilmesi taraftarı olmuştur (Zagoria, 1967: 70-83; Ahn, 1976: 186-190, 203-204). Üçüncü Cephe bu açıdan bakılınca Çin'in ABD tehdidine karşı geliştirdiği geniş kapsamlı tepkinin ana bileşenlerinden biridir.

Zorlu coğrafi şartlar ve ulaşım maliyetleri yüzünden Üçüncü Cephe Çin'e oldukça pahalıya mal olmuştur. Projeler pek çok kez planlanan bütçenin üzerine çıkmış ve proje takviminin de gerisinde kalmıştır (Fan ve Zou, 2021: 8). 1972 yılından sonra ABD ile Çin arasında ortaya çıkan yakınlaşması ile bazı değişimlerin yaşanması üzerine Çin Komünist Partisi savunma harcamalarını azaltma yoluna gitmiştir. Ülkenin dış politikasında yaşanan bu değişimden Üçüncü Cephe stratejisi de etkilenmiş, strateji kapsamında hayata geçirilen projeler durmuştur (Meyskens, 2020). 1970'li yıllarda jeopolitik ve stratejik denklemlerde ortaya çıkan değişimler sonucunda Üçüncü Cephe stratejisi kademeli olarak tasfiye edilmiştir (Fan ve Zou, 2021: 8). Bunda Çin Halk Cumhuriyeti yönetiminin toplumsal refahı da arttırmak için ağır sanayi yerine hafif sanayi ve ziraatın ön plana çıkarılması ve desteklenmesi kararının da büyük etkisi vardır (Meyskens, 2020).

Barry Naughton'a göre Üçüncü cephe ekonomik açıdan bir hatadır. (Naughton, 1988: 351-386; Naughton, 1991: 153-182). Naughton'ın bu görüşü genel kabul gören bir yaklaşımdır. Ancak Chriss Bramall bu duruma bir istisna olmuştur. Bramall'a göre Cephe, Çin'in geri kalmış iç bölgelerinin yaşam standartlarının yükseltilmesinde yardımcı olmuştur (Dali, 1990: 230-257; Shapiro, 2001: 145-159; Bramall, 1993). Sonuç olarak askeri ve klasik güvenlik anlayışı kapsamında geliştirilen Üçüncü Cephe stratejisi özellikle kendisinden kısa vadede beklenen faydayı sağlamıştır. Program uzun vadede yatırımların sürdürülmesi için ayrılan kaynakların azalması, artan taşıma ve ulaştırma maliyetleri gibi sebepler yüzünden

ekonomik olarak etkin olmaktan çıkmış olsa da, Çin kırsal kesiminin gelişmesi ve sanayileşmesi için gereken altyapıyı sağlamış ve özellikle 90'lı yıllarda ortaya çıkan iktisadi büyümenin de temelini oluşturmuştur. Projenin en önemli yararı, ilk başta güvenlik kaygılarla hazırlanan projenin Çin'in izole ve geri kalmış bölgelerine ulaşım, iletişim ve sanayileşmenin getirilmesi olmuştur.

Sonuç

Dünya genelindeki güvenlik sorunları eski sorunlara ilave yeni ve karmaşık sorunların da eklenmesiyle, karmaşık bir hal almıştır. Soğuk savaş döneminin dünya düzenine özgü modellerle Soğuk Savaş sonrası dönemdeki yeni dünyayı anlamak ve açıklamak mümkün oldukça zor olabilmektedir. Ortaya konulacak yeni güvenlik anlayışı teoriden, gerçek hayattan ve dünyanın tüm bölgelerindeki uygulamalardan esinlenen bir model olması halinde daha kapsayıcı olacaktır. Ancak bu şekilde günümüzün ve geleceğin güvenlik sorunlarına çözüm bulmak mümkün olabilecektir. Aksi halde Soğuk savaş döneminde olduğu gibi güvenlik sağlamak isterken güvensizliğin arttırılması gibi bir tehlikeyle karşı karşıya kalılabilecektir. Bu güvensizlik durumuna Çin'in 1960'lı yıllarda uygulamaya çalıştığı ve ülkenin mali kaynaklarının önemli bir kısmını tüketen Üçüncü Cephe stratejisi iyi bir örnektir.

Soğuk Savaş döneminde güvenliğe yönelik temel tehdidin kaynağı devletlerin kendi güvenlik uygulamaları olmuştur. Ancak Soğuk Savaş'ın sonlanmasından sonra bu tehdit ve onun sebep olduğu güvenlik ikilemi durumu etkisini kaybetmiştir. Ancak Soğuk Savaş döneminde etkili olan ve devletleri paranoyak bir hale sokan bu durum, Çin Halk Cumhuriyeti'nin Üçüncü Cephe stratejisinde olduğu gibi ülkenin neredeyse tüm kaynaklarının kullanılmasına sebep olan imkânsız projelerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Üçüncü Cephe stratejisi kendisini tehdit altında hisseden bir devletin bu duruma olan tepkisinin nerelere kadar gidebileceğini göstermesi açısından önemli bir örnektir. Bu durumun Çin açısından en önemli faydası, ülkenin uzak kırsal kesimlerinin de bu sayede gelişmesinin önünün açılmasıdır. Çin, daha sonra bu altyapının bir başarısızlık öyküsünün nişanesi olarak çürütmesine izin vermemiş, bunu sanayi ürünleri üretimine çevirerek 1990'lı yıllardaki ekonomik çıkışının altyapısı olarak kullanmıştır.

Kaynakça

AHN, Byung-Joon (1976), *Chinese Politics and the Cultural Revolution*, University of Washington Press, Seattle.

BAJPAI, Kanti (2000), *Human Security: Concept and Measurement*, Kroc Institute for International Peace Studies, Notre Dame.

BAL, Mehmet Ali (2003), *Modern Devlet ve Güvenlik, IQ Kültür Sanat Yayıncılık*, İstanbul.

BALDWIN, David A. (1993), *Neorealism And Neoliberalism: The Contemporary Debate*, Columbia University Press, New York.

BAO, Bowen (2019), *The Impact Of The Third-Front Movement On The National Economy During The Cultural Revolution*, The First International Symposium On Economics, Management, And Sustainable Development (EMSD 2019), Hangzhou, China, s. 443-448.

BAYLIS, John (2001), *International And Global Security In The Post-Cold War Era*, The Globalization Of World Politics, Editor: John BAYLIS, J. ve SMITH, S., Oxford, Oxford University Press, 253-276.

BELLAMY, Ian (1981), *Towards A Theory Of International Security*, Political Studies, Cilt 29, Sayı 1, s. 100-105.

BLAKER, James R (1973), *The Production of Conventional Weapons, The Military and Political Power in China in the 1970s*, Editor: WHITSON, W., New York, Praeger, 219-225.

BLOODWORTH, Dennis (1982), *The Messiah and the Mandarins: The Paradox of Mao's China*, Weidenfeld and Nicholson, Londra.

BRAMALL, Chriss (1993), *In Praise of Maoist Economic Planning: Living Standarts and Economic Development in Sichuan Since 1931*, Oxford University Press, Oxford.

BUZAN, Barry. (1991), *People, States and Fear: An Agenda For International Security Studies In The Post-Cold War Era*, Harvester Wheatsheaf, New York.

BUZAN, Barry, WAEVER, Ole ve DE WILDE, Jaap. (1998), *Security: A New Framework For Analysis*, Lynne Rienner Publishers, Londra.

Central Documentary Office (1992), *Outlines for the Third Five-Year Plan (1965)/Guanyu Disange Wunian Jihua Anpai Qingkuang De Huibao Tigang*, Selected Important Documents Since the Founding of the People's Republic of China, Cilt 20, Central Documentary Press.

CH'EN, Jerome (1969), *Mao*, Englewood Cliffs, Prentice-Hall Inc., New Jersey.

COLLINS, Alan (2007), Introduction: What is Security Studies, Contemporary Security Studies, Editor: Alan COLLINS, A., New York, Oxford University Press, 1-10.

DALL, Yang (1990), Patterns of China's Regional Development Strategy, China Quarterly, Sayı 122, s. 230-257.

DEDEOğLU, Beril (2008), Uluslararası Güvenlik ve Strateji, Yeni Yüzyıl Yayınları, İstanbul.

DONGLIN, Chen (2003). Third Front Construction: Development of the Western Region During the Preparations for War, Central Party School Press, Pekin.

ERHAN, Çağrı (2002), Soğuk Savaş Sonrası ABD'nin Güvenlik Algılamaları, Uluslararası Güvenlik Sorunları ve Türkiye, Ediyor: YİNANÇ, R. ve TAŞDEMİR, H., Ankara: Seçkin Yayıncılık, 60-69.

FAN, Jinting ve ZOU, Ben (2021). Industrialization From Scratch: The 'Third Front' And Local Economic Development In China's Hinterland, Journal Of Development Economics, Sayı 152, 1-22.

GIDDENS, Anthony (1987), The Nation-State And Violence, University of California Press, Berkeley.

GUO, Dong (2013), Organizational Evolution of China's Third-Front Enterprises: Cases Study on Aosheng Group, Doktora Tezi, ISCTE Business School, Instituto Universitario de Lisboa.

GURTOV, Melvin ve HWANG, Byong-Moo (1981), China Under Threat: The Politics of Strategy and Diplomacy, The Johns Hopkins University Press, Baltimore.

HARDING, Harry (1973), The Making of Chinese Military Policy, The Military and Political Power in China in the 1970s, Editor: WHITSON, W., New York, Praeger, 361-385.

HANNUM, Hurst (1992). Autonomy, Sovereignty, And Self-Determination, The Accomodation Of Conflicting Rights, University of Pennsylvania Press, Philadelphia.

HOUGH, Peter (2004). Understanding Global Security, Routledge, Londra.

JENCKS, Harlan W. (1982), Muskets to Missiles: Politics and Professionalism in the Chinese Army, 1945-1981, Routledge, New York.

LAMBORN, Alan C. ve LEPGOLD, Joseph (2003), World Politics Into The Twenty-First Century: Unique Contexts, Enduring Patterns, Pearson Custom Publishing, Londra.

LAMY, Steven L. (2001), Contemporary Mainstream Approaches: Neo-realism and Neoliberalism, John Baylis ve Steve Smith (Ed.), The Globalization Of World Politics, BAYLIS, J.ve SMITH, S., Oxford, Oxford University Press, 182-199.

KARABULUT, Bilal (2009), Küreselleşme Sürecinde Güvenlik Alanında Değişimler: Karadeniz'in Güvenliğini Yeniden Düşünmek, Karadeniz Araştırmaları, Cilt 6, Sayı 23, s. 1-11.

KEOHANE, Robert ve NYE, Joseph S. (1971), Transnational Relations And World Politics, Harvard University Press, Cambridge.

LEUNG, John K. ve KAN, Michael Y. M. (1992), The Writings of Mao Zedong: 1949-76 Cilt II, (January 1956--December 1957), M.E. Sharpe Inc., New York.

LIN, L. S. F. (2011), State-Centric Security And Its Limitations: The Case Of Transnational Organized Crime, Research Research Paper, No. 156, Institute for European and American Studies (RIEAS), Atina.

MCSWEENEY, Bill (1999). Security, Identity And Interests: A Sociology Of International Relations, Cambridge University Press, Cambridge.

MEYSKENS, Covell (2015), Third Front railroads and Industrial Modernity in Late Maoist China, Twentieth-Century China, Cilt 40, Sayı 3, s. 238-260.

MOHANTY, Deba R. (1998), The Chinese Security Dilemma in the 1950s and 1960s: Story of the Third Front, Institute For Defence Studies And Analysis (IDSA), Cilt 21, Sayı 10, s. 1443-1454.

MORGAN, Patrick (2007), Security in International Politics, Traditional Approaches, Contemporary Security Studies, Editor: COLLINS, A., Oxford: Oxford University Press, 13-34.

NAUGHTON, Barry. (1988), The Third Front: Defence Industrialization in the Chinese Interior, The China Quarterly, Sayı 115, s. 351-386.

NAUGHTON, Barry (1991), Industrial Policy During the Cultural Revolution: Military Preparations, Decentralization, and the Leap Forward, New Perspectives on teh Cultural Revolution, Editor: JOSEPH, William A., WONG, Christine ve ZWEIG, David, Cambridge: Harvard University Press, 153-82.

OWEN, Taylor (2004), Challenges and Opportunities for Defining and Measuring Human Security, Human Rights, Human Security And Disarmament, Disarmament Forum No. 3, 15-24.

ROSATO, Sebastian (2003), The Flawed Logic of Democratic Peace Theory, American Political Science Review, Cilt 97, Sayı 4, s. 585-602.

- SEGAL, Gerald (1985), *Defending China*, Oxford University Press, Londra.
- SHAPIRO, Judith (2001), *Mao's War Against Nature: Politics and the Environment in Revolutionary China*, Cambridge University Press, Cambridge.
- TAN, Gangyi, GAO, Yizhuo, XUE, Charlie Q. L. ve XU, Liquan (2021), 'Third Front' Construction in China: Planning The Industrial Towns During The Cold War (1964-1980), *Planning Perspectives*, Cilt 36, Sayı 6, s. 1149-1171.
- TAN, Gangyi, GAO, Yizhuo ve XU, Liquan (2019), *Research on the Third Front Archaeology Time + Architecture*, No 6, s. 44-51.
- WICH, Richard (1973), *Chinese Allies And Adversaries, The Military and Political Power in China in the 1970s*, Editor: WHITSON, W., New York, Praeger, 291-312.
- WHITING, Allen S. (1975), *The Chinese Calculus of Deterrance*, University of Michigan, Ann Arbor.
- WOLFERS, Arnold (1962), *Discord and Collaboration*, John Hopkins University Press, Baltimore.
- ZAGORI, Donald S. (1967), *Vietnam Triangle: Moscow, Peking, Hanoi, Pegasus*, New York.

E-Kaynakça

- LÜTHI, Lorenz M. (2020), *Mao's Secret Factories in Cold War China*, *War on the Rocks*, Texas National Security Review, <https://warontherocks.com/2020/08/maos-secret-factories-in-cold-war-china/>, Erişim Tarihi: 16.03.2021.
- MEYSKENS, Covell (2020), *There Never Was a Cold War China*, Wilson Center, <https://www.wilsoncenter.org/blog-post/there-never-was-cold-war-china>, Erişim Tarihi: 24.05.2021.